PROBABIL, ORICE ESTE *POSIBIL*. OBSERVAŢII ASUPRA SUFIXULUI *-BIL* ÎN LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ

„*Numeroase derivate în -bil sunt apariţii trecătoare de moment: se ivesc ori de câte ori le simţim nevoia, pentru ca apoi să le uităm şi, eventual, să le creăm din nou, dacă împrejurările cer*."
(Iordan 1943: 167)

PROBABLEMENT, TOUT EST *POSSIBLE*. OBSERVATIONS SUR LE SUFFIXE *-BIL* EN ROUMAIN CONTEMPORAIN

(*Résumé*)

Dans son étude, l'auteur se propose de suivre le fonctionnement du suffixe néologique *-bil*, dans la langue roumaine actuelle. Celui-ci ne caractérise pas seulement les vocabulaires spécialisés puisqu'il est également repéré de plus en plus dans le langage quotidien. Par rapport à d'autres suffixes, l'affixe en question reste très productif, contribuant à la formation de nombreux dérivés, ayant des racines héritées ou néologiques. La plupart des exemples ont été repérés sur des sites Internet, source qui illustre bien la dynamique lexicale de la langue.

La reprise des discussions sur le rôle de cet affixe s'explique par le nombre important d'unités lexicales dans la langue parlée de nos jours. Celui-ci rend la langue plus expressive et constitue, en même temps, un exemple d'économie linguistique car ces adjectifs remplacent les explications superflues et concentrent le message contenu.

Cette démarche relève les larges possibilités combinatoires de la langue roumaine, ainsi que le pouvoir dérivatif d'un suffixe qui place, généralement, une action ou un fait quelconque sous le signe de la probabilité (mais pas nécessairement).

Mots-clés: suffixe, racine, dérivation, dynamique, lexique.

1. Preliminarii

1.1. În ultimele două decenii, la nivelul limbii, asistăm la o dinamică destul de interesantă, ce permite observarea şi identificarea unor tendinţe care pot fi circumscrise, mai ales, în perspectivă lexicală. Această „mişcare lexicală" se

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

datorează, pe de o parte, diverselor împrumuturi neologice, iar, pe de altă parte, derivării, care pare a fi mult mai însemnată decât în perioada antedecembristă, aspect ilustrat prin antrenarea în sfera acestui mijloc intern de îmbogăţire lexicală a cât mai mulţi constituenţi, fie aceştia baze derivative ori afixe.

1.2. Această observaţie a noastră se susţine, în general, prin faptul că, în „hora derivării", au intrat numeroase sufixe neologice care au migrat dinspre împrumuturile cu care au intrat în limbă înspre bazele derivative vechi, nu dintotdeauna deschise spre derivarea cu sufixe neologice. Însă multitudinea şi diversitatea acestor din urmă elemente structurale derivative au dus la o oarecare generalizare şi la crearea de noi unităţi lexicale, care nu au mai fost simţite străine, datorită semantismului generos al cuvintelor ce se constituie în baze derivative.

1.3. Într-un amplu capitol asupra derivatelor, Adriana Stoichiţoiu-Ichim (2001: 20) susţine că principalele cauze ale apariţiei acestora în limba actuală sunt: „aspiraţia spre brevilocvenţă, care determină concentrarea enunţului prin evitarea unor parafraze greoaie; dorinţa publicistului [s.n. vorbitorului] de a se exprima original şi sugestiv, chiar cu riscul «forţării» normelor limbii literare; mimetismul ca formă de manifestare a snobismului lingvistic".

1.4. Ţinând cont de reperele derivative generale anterior expuse, ne propunem să urmărim modul în care sufixul *-bil* contribuie la îmbogăţirea inventarului lexical actual şi felul în care acesta îşi selectează bazele derivative.

Incertitudinea sugerată de adverbul *probabil*, strecurat în titlul intervenţiei noastre, se datorează faptului că, în ceea ce priveşte derivarea sufixală, limitele sunt destul de greu de circumscris, aspect relevat chiar în discuţiile pe care le vom purta pe marginea comportamentului derivativ al sufixului *-bil*.

1.5. Din motive obiective, nu vom mai zăbovi asupra pseudoderivatelor în *-bil*, împrumutate ca atare din limbile cu care româna a venit în contact (*admisibil*, *adresabil*, *antrenabil*, *inabordabil* etc.), căci acestea au, în mare măsură, un caracter internaţional şi pot fi mai uşor încadrate şi urmărite, fiind considerate, fără doar şi poate, împrumuturi neologice, ci ne vom îndrepta atenţia asupra derivatelor pe teren românesc, în a căror structură poate fi reperat afixul în chestiune.

Chiar dacă implicaţiile lexico-semantice ale sufixului *-bil* au fost studiate de către lingvişti, considerăm că revizitarea acestui sufix, la o distanţă de câteva decenii ori chiar ani, nu poate fi decât benefică, putând, prin urmare, să observăm mutaţiile care au intervenit în lexicul limbii române în ceea ce îl priveşte.

2. Repere teoretice

2.1. Înainte însă de a discuta pe marginea tendinţelor referitoare la folosirea acestui sufix în limba română actuală, considerăm că e necesar să prezentăm câteva dintre încercările majore de identificare a locului şi rolului acestui sufix în cadrul vocabularului limbii române.

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

2.2. O primă încercare de descriere a acestui afix o datorăm lui G. Pascu, care, în monografia sufixelor româneşti (1916: 421–422), tratează şi sufixele adjectivale neologice, printre care se numără şi *-bil* („derivarea se face de la verbe, şi anume de la radicalul infinitivului"), prin intermediul căruia se exprimă posibilitatea, autorul oferind şi câteva exemple (*apărabilă*, *măsurabilă*, *neînlăturabilă*, *neînlocuibilă*, *nereparabilă* etc.).

2.3. Acesteia i se adaugă şi contribuţiile lui Iorgu Iordan, care, într-un prim studiu dens, se apleacă şi asupra acestui afix, afirmând că „asupra productivităţii acestui sufix, aşadar asupra existenţei unor derivate româneşti în *-bil*, cu circulaţie mare, cred că nu poate fi îndoială" (Iordan 1939: 1–59).

2.4. De asemenea, Iorgu Iordan consideră că acest sufix de origine neologică „se poate alipi la teme verbale vechi tot atât de lesne ca şi la cele nouă, iar formaţiile respective sunt foarte accesibile, în sensul că se adaptează deopotrivă de bine şi la limbajul ştiinţific şi la cel familiar", precizând că „exprimă o nuanţă de uşoară ironie" (Iordan 1943: 167).

2.5. La rândul său, în amplul studiu diacronic şi sincronic, dedicat acestui sufix, Maria Iliescu observă că „odată cu nevoia crescândă de abstractizare a limbii române literare în formare, în plină perioadă de traduceri (secolul al XIX-lea), s-a simţit din nou necesitatea unui mijloc specific pentru exprimarea ideii de posibilitate. De aceea, limba noastră, căutând o formă cât mai adecvată la conţinut, a recurs din ce în ce mai mult la sufixul neologic *-bil*" (Iliescu 1959: 91).

După o descriere exhaustivă a originii, a semantismului şi a folosirii sale, aceeaşi autoare concluzionează că „sufixul *-bil* e foarte frecvent în limba uzuală vorbită, unde dă naştere la multe formaţii efemere şi imprimă uneori cuvintelor la care se alipeşte o nuanţă glumeaţă sau ironică" (Iliescu 1959: 91), fără însă a oferi numeroase exemple în acest sens.

2.6. Mai aproape de zilele noastre, la începutul veacului al XXI-lea, Viorica Goicu descrie şi ea la nivel global derivarea cu sufixe neologice în româna contemporană (2002: 148), printre care se numără şi sufixul *-bil*, dar insistă mai mult asupra exemplelor anterior excerptate de către Maria Iliescu.

2.7. Într-un studiu apărut cu opt ani în urmă, Melitta Szatmary (2007: 148–149) surprinde, de asemenea, comportamentul acestui sufix, încercând să îi releve particularităţile structurale şi funcţionale. Analiza întreprinsă o determină pe autoare să considere că, pe lângă împrumuturile deja derivate, „apar şi formaţii româneşti în limba uzuală, ceea ce ne face să considerăm că sufixul *-bil* este încetăţenit în limbă şi în uz, iar cuvintele cu acest sufix, chiar dacă, unele, [sunt] creaţii ocazionale, răspund unor nevoi imediate ale comunicării".

2.8. Monografiei sufixale elaborate de Viorica Goicu (2002) i se adaugă şi sinteza Elenei Trifan, care se bazează, în demersul său, mai ales pe presa scrisă, însă nu rare sunt cazurile în care face apel la surse online. Autoarea observă că „majoritatea derivatelor [s.n. în *-bil*] au valoare neutră, unele au

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

valoare şi neutră, şi depreciativă sau glumeţă, în funcţie de context şi un număr mic au valoare depreciativă", însă nu surprinde dinamica internă a limbii în privinţa acestui sufix, precizând că, pe lângă împrumuturi, avem doar „câteva forme formate în limba română prin derivare cu sufixe şi prefixe, un derivat parasintetic şi […] o bază moştenită din latină" (Trifan 2010: 223).

2.9. Iulia Gheorghe (2010: 257–268) abordează şi ea problematica acestui sufix, însă are în vedere, în special împrumuturile cu *-bil*, neoprindu-se decât tangenţial asupra dinamicii interne a derivatelor cu acest sufix. Autoarea observă că „most borrowings containing the suffix *-bil* are taken from French and to them we add some words with a multiple The Suffix *-bil* in Romanian etymology which includes a French etymon. As far as words formed by internal means are concerned, the suffix *-bil* is attached to verbal bases taken from French, non-Romance languages and Latin" (Gheorghe 2010: 267).

2.10. O ultimă contribuţie îi aparţine Marinei Rădulescu-Sala (2015: 3–15), care realizează o monografie completă a sufixului în chestiune, tratat din varii puncte de vedere (etimologie, provenienţă, productivitate, variaţie, perspectivă structurală, dinamică internă, repartiţie stilistică şi teritorială etc.), anticipând că „sufixele *-abil* […], *-ibil* […] şi *-ubil* […] constituie o serie pentru că au o origine comună (reprezintă corespondentele româneşti ale sufixului latinesc *-bilis*, adaptate prin intermediar romanic), aceeaşi distribuţie şi aceleaşi valori" (Rădulescu-Sala 2015: 3).

3. Interpretări

3.1. Din descrierea faptelor de limbă investigate de lingviştii amintiţi, reiese că avem de-a face cu un sufix neologic, de sursă preponderent latino-romanică (fr. *-ble*, lat. *-bilis*, -it. *-bile*) ori, mai rar, engleză (*-ble*), care este folosit, pe de o parte, în diferite limbaje, iar, pe de altă parte, caracterizează şi limba populară, aspect întâlnit mai rar cu ani în urmă.

3.2. În ceea ce priveşte bazele derivative, menţionăm că acestea sunt mai ales vechi, dar şi noi, în special latino-romanice, de provenienţa verbală; mai precis, este vorba despre forma de infinitiv (rareori participiu), la care se adaugă o serie de adjective în *-bil*, împrumutate sau calchiate.

3.3. Prezenţa a numeroase cuvinte derivate cu acest sufix în limba română de azi se explică nu numai prin economie lingvistică (abandonarea unor unităţi lexicale perifrastice: care poate fi[1]… , care este vrednic de…), ci şi prin nevoia de a încărca stilistic un anumit enunţ, întrebuinţându-se un adjectiv epitet sugestiv. Referitor la înlocuirea perifrastică, menţionăm faptul că anumite derivate au fost create pentru a reda cât mai bine unele semnificaţii sau pentru a compensa anumite lipsuri în limbă (Iordan 1939: 29).

[1] Pentru aspecte de ordin normativ, privitoare la acest sufix, vezi Avram (1983: 500), Zafiu (1998: 11), Szatmary (2007: 149).

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

3.4. Mutaţiile privitoare la întrebuinţarea acestui afix nu sunt radicale, însă trădează faptul că sfera lui de utilizare este lărgită în comparaţie cu ceea ce sugerau studiile anterioare. Reperarea sa frecventă în zona familiarului confirmă faptul că, precum în cazul altor sufixe neologice (*-ită*, *-ism*, *-iadă*), avem de-a face cu schimbări esenţiale, dinspre sfera limbajelor specializate înspre limbajul familiar, care are nevoie de acest sufix pentru a evita construcţiile complexe, greoaie şi dăunătoare transmiterii eficiente a mesajului.

3.4.1. Dat fiind inventarul bogat ai cărui constituenţi au baze derivative vechi, considerăm că observaţia Elenei Trifan (2010: 222), conform căreia „cu excepţia verbului *a asculta*, toate bazele sunt neologice" este limitativă, nu poate fi generalizată şi nici nu are o simplă productivitate medie, cum se precizează. La fel de restrictivă ne pare astăzi şi observaţia lui Al. Graur care susţinea că „limba română n-a adoptat încă sufixul *-abil*. Toate cuvintele în care intră această terminaţie sunt împrumutate şi cel mult aranjate în aşa fel, încât să pară româneşti" (1970: 171–172).

3.4.2. E greu de anticipat aşa-numita efemeritate a derivatelor cu *-bil*. De pildă, prognozele făcute de către Al. Graur (1970: 170) („*nu se zice* ***spălabil****, ci* ***lavabil***") sunt infirmate de numeroasele ocurenţe ale lui *spălabil* pe internet (peste 40), la care se adaugă şi nevoia de alternare sinonimică a celor care folosesc aceste derivate:

Toate suprafeţele sunt fabricate din materiale ***spălabile*** (garlando.ro/15.02.2015); *…albul* ***lavabil*** *se pare că nu e atât de* ***spălabil****, oricât ai încerca să ştergi urma tabloului…* (http://prinlabirint.blogspot.ro/20.10.2015); *Vopsea acrilică, vopsea* ***lavabilă*** (***spălabilă***, *se poate spăla) are în ea culoare, suport, întăritor* (http://finisorconstructii.blogspot.ro/11.11.2015); *…între timp, mi-am perfecţionat fabricarea de furtune* ***spălabile****…* (narghilele.3xforum.ro/05.05.2015).

3.4.3. În ciuda afirmaţiei lui Al. Graur (1970: 172), conform căreia româna n-a adoptat sufixul *-bil*, credem totuşi că acest tip de derivare, savantă la început, s-a extins destul de mult şi ne apare astăzi utilă.

4. Dinamica sufixului *-bil* în româna actuală

4.1. Se pare că cei care creează aceste derivate conform sistemului limbii române au o preferinţă pentru baze derivative vechi, care ajută la o mai bună înţelegere a diferitelor semnificaţii şi a căror expresivitate este crescută „graţie îmbinării a două elemente lingvistice atât de deosebite unul de altul din punct de vedere cronologic" (Iordan 1939: 29), prezenţa lor „găsindu-şi explicaţii, dincolo de subordonarea faţă de modele, în ingeniozitatea vorbitorilor, în spiritul lor ludic etc." (Moroianu 2011: 342): *…un nea G. de la tzară sau oraş întzelege mai uşor deleble sau* ***ştergibil***? (ro.wikipedia/18.05.2015).

4.2. Numărul mare de forme derivate în *-bil* şi diversitatea câmpurilor derivative subliniază caracterul său familiar. Aproape că nu există familie

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

etimologică/lexicală care să nu aibă un derivat în *-bil*, fapt care subliniază necesitatea şi importanţa acestui sufix în limba română de azi

4.2.1. În general, este vorba despre baze comune, familiare, care se găsesc, în principal, în vocabularul fundamental al limbii române (Graur 1954): *agăţabil*, *altoibil*, *aiuribil*, *băubil*, *bibilibil*, *călcabil*, *căţărabil*, *căutabil*, *chinuibil*, *ciocnibil*, *cinstibil*, *citibil*, *ciudabil*, *clătibil*, *clădibil*, *cumpărabil*, *curăţabil*, *descărcabil*, *descuiabil*, *descurcabil*, *dezamăgibil*, *dezbrăcabil*, *drăgălăşabil*, *feliabil*, *fericibil*, *fierbibil*, *folosibil*, *fraieribil*, *frânabil*, *furabil*, *găsibil*, *gătibil*, *găuribil*, *gândibil*, *greşibil*, *iubibil*, *jucabil*, *îmbolnăvibil*, *îmbrăcabil*, *împrumutabil*, *încălţabil*, *încălzibil*, *încercabil*, *îndrăgostibil*, *înfrumuseţabil*, *îngheţabil*, *însemnabil*, *înşelabil*, *întinabil*, *întâlnibil*, *înţepabil*, *liniştibil*, *locuibil*, *logodibil*, *minţibil*, *minunabil*, *murdăribil*, *nimeribil*, *ofticabil*, *păstrabil*, *pedepsibil*, *peticibil*, *pictabil*, *pierdibil*, *plătibil*, *pornibil*, *prostibil*, *răcibil*, *răsfăţabil*, *răsfoibil*, *ronţăibil*, *ştergibil*, *topibil*, *udabil*, *uitabil*, *urcabil*, *urmăribil*, *uscabil*, *văruibil*, *vieţuibil*, *vopsibil*, *vorbibil*, *vrăjibil*, *zăpăcibil*, *zugrăvibil*:[1] *…în special raţă sau ceva* ***prăjibil*** *în mult ulei încins…* (kadiavsd.com/9.05.2015); *Mărgele* ***topibile*** (*cu fierul de călcat*) (arthobbycreativ.blogspot.com/5.05.2015); *Nu-s uşor* ***liniştibilă*** (teotrandafir.ro/ 9.05.2013); *…aşa găsesc eu realizabil acest program destul de complex, dar* ***descurcabil*** (www.sfatulbatranilor.ro/10.05.2015); *…mai ales un artist cu un risc mai mare de a fi mai uşor* ***dezamăgibil*** *din fire…* (raulghiran.blogspot.com/21.08.2012); *Să fiţi* ***iubibile***, ***adorabile***, ***răsfăţabile***, ***alintabile***, ***giugiulibile***, ***fericibile*** *etc.* (https://aurarusu.wordpress.com); *Cum devii* ***înşelabil****? Simplu, prin pregătirea terenului* (www.aszforum.org/9.04.2009); *E trist când cineva consideră cuvinte precum* ***„giugiulibil”***, ***„pupabil”***, ***„rontzăibil”***, ***„bibilibil”*** […] *greşeli gramaticale sau bâlbâieli* (bestmuzic.ro/21.05.2015); *Pot beneficia de un venit continuu şi* ***însemnabil*** (www.prezi.com/15.03.2015); *… aici şi povesteşte despre cine cui îi dă ţeapă sau cine îl consideră pe celălalt* ***înţepabil*** *sau* ***fraieribil*** (www.motociclism.ro/23.10.2015); *…e pus acolo cam degeaba, căci e* ***nimeribil…*** (www.amfostacolo.ro/16.08.2015); *Sunt* ***iubibilă*** *şi îmi place foarte mult şi să fiu* ***răsfăţabilă****. Şi* ***drăgălăşabilă****. Uite m-am îmbrăcat aşa, de* ***complementabilă*** (www.cancan.ro/15.05.2015); *Greu, tare greu să fii singur de Dragobete. Chiar dacă eşti…****iubibil****…****giugiulibil****...* ***răsfăţabil*** (www.craiovailoveromanianmusic.wordpress.ro/14.05.2015); ... *vom putea avea o bibliotecă interoperabilă, care să nu fie* ***căutabilă*** *doar cu Yahoo* (www.observatorulcultural.ro/17.02.2015); *…nu sunt ele perfecte, dar sunt* ***îmbrăcabile*** (www.impreunaprinviata.ro/15.05.2015); *…sau, mai bine, să le desfiinţăm şi să le înlocuim cu ceva* ***măturabil*** (forum.desprecopii.ro/15.09.2015); *După ce nasc, mă duc să iau ceva* ***încălţabil*** (comunitate.

[1] A se vedea şi exemplele neologice ori create în limba română, oferite de Moroianu (2011: 343; 2009: *passim*).

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

desprecopii.com/24.04.2015); *Avem un oraş cât de cât* ***înfrumuseţabil****, dar adevărul este că nu am făcut pentru asta mare lucru* (mihaialexandrupop.wordpress.ro/16.05.2015); *Este uşor manipulabil,* ***prostibil****,* ***minţibil****,* ***aiuribil****, într-un cuvânt devine dobitoc* (danuttanase.wordpress.com/ 2.06.2013); *…ţi-l vând apoi ţie, consumator român* ***fraieribil****, cu preţ mai mare ca-n Franţa* (groparu.ro/07.05.2011); *Am bătut din zori malul de lângă cabană, dar nu am prins nimic notabil, adică* ***păstrabil*** (www.pescuitul.ro/21.05.2015); *Dar, în acelaşi timp, e uşor* ***uitabil*** *şi n-aş putea explica a ce miroase, de fapt* (www.fragrantica.ro/20.04.2015); *Din păcate, de când am ajuns aici, nu am avut niciun film* ***urmăribil****…* (dira.and.che.lu/20.05.2015); *Pentru actor textul trebuie să fie* ***vorbibil*** (www.facebook.com/21.05.2015); *…toţi* ***logodibili*** (*adică eram fără jumătate*) *şi a fost cel mai tare revelion din viaţa mea* (www.eva.ro/11.12.2010); *Manualul* ***răsfoibil*** *a fost făcut după un tutorial şi recunosc că am petrecut o bună perioadă de timp să îl definitivez* (forum.portal.edu.ro/21.05.2015); *…există oameni printre noi, care, după ce înţeapă un cauciuc pe calea de rulare, într-un loc perfect* ***peticibil****, îl schimbă/vând/aruncă*? (forum.computergames.ro/10.02.2015); *…eu acum sunt într-o perioadă în care recunosc că sunt* ***zăpăcibil****…* (www.nimfomane.ro/23.05.2015).

4.3. Paralel cu derivatele în *-bil*, se dezvoltă şi forme derivate negative (cu *ne-*, mai rar cu *in-*/*im-*) sau care au o bază derivativă cu prefix privativ (*des-*), ce ilustrează că există un sistem derivativ foarte bine organizat şi foarte funcţional: *Mi-a ieşit ceva* ***nemâncabil*** *din păcate şi foarte uleios…* (www.testaholic.ro/20.05.2015); *Am lipit stickere* (***dezlipibile***) *şi afişe în zonele cu trafic mare din facultate* (laviniaiancu.blogspot.com/19.05.2015); *Interesează-te unde găseşti un motor ieftin de frigider, de preferinţă italienesc şi, mai de preferinţă,* ***desfăcibil*** (www.cartula.ro/11.05.2015).

4.4. Se poate observa că formele cu *in-*/*im-*/*non-* nu sunt prea productive în limba română, în cazul adjectivelor în *-bil*, care preferă derivarea cu prefix negativ vechi, şi anume *ne-*: *…m-am delectat ceva mai mult cu bunătăţile aduse de fete: atât cele mâncabile* […], *cât şi pe cele* ***nonmâncabile****....* (www.hoinarpedouaroti.ro/11.05.2015); *Trebuie să fie coapte, altfel sunt* ***nemâncabile*** (www.singurcook.ro/20.05.2015); *…şi ca să te liniştesc* (*deşi eşti* ***neliniştibil***) *nu ai nicio şansă în nicio polemică la o masă* (adriangeorgescu.ro/11.07.2013); *În Ardeal, se păstrează termeni de origine latină* ***negăsibili*** *în alte regiuni* (forum.softpedia.com/20.05.2015); *Timpul este mai valoros decât banii, pentru că este* ***neînlocuibil*** (liderexppres.ro/17.05.2015); *…cu talent neţărmuit şi* ***neîntâlnibil*** *altundeva, dar Maria nu a avut cum să înţeleagă aceasta* (www.poezie.ro/22.05.2015).

4.5. Tot ca inovaţie faţă de perioada anterior investigată, apar şi derivate în *-bil*, care au drept bază derivativă un verb de conjugarea a IV-a, terminat în *-î*, în ciuda numărului redus de verbe din această subclasă: *Eu sunt foarte greu* ***hotărâbilă****, soţul meu ştie şi de-aia nu mă grăbeşte* (alinaroma.blogspot.com/10.05.2015); *…şi sunt destul de rapide, cu excepţia perioadei când intră*

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

în oraş, dar şi asta e ***hotărâbil****…* (tramclub.org/17.05.2015); *Alimentare automată cu material printr-un avans ridicabil/****coborâbil*** (www.premiertc.ro/12.05.2015); *…care găseşte ceva îi cheamă şi pe ceilalţi* […] *dacă este un animal bolnav sau* ***doborâbil****, la vânătoare* (www.barcaholic.ro/7.04.2015).

4.6. De asemenea, avem şi derivate de la verbe de conjugarea a III-a, care nu au întotdeauna o bază derivativă infinitivală, ci participială, situaţia fiind identică şi în cazul verbului de conjugarea a IV-a *a şti*, care are un participiu atipic *ştiut*: *Sper ca şi semestrul viitor să se întâmple la fel, şi să am parte de examene* ***„trecubile”*** (forum.softpedia.com/21.05.2015); *Unele sunt demenţiale, altele nu sunt* ***făcubile*** *deloc…* (bucatariacumirodenii.ro/21.05.2015); *Tu ai nevoie de lucruri inedite, dar* ***„făcubile”*** *(nu râde, limba română este un organism viu!.) Simplul fapt că te întrebi, îţi dă şi răspunsul* (blogpointmax.wordpress.com); *…iar când ajung pe la 14-16 ani universul* ***ştiubil*** *se rostogoleşte pur şi simplu…* (www.sinapse.ro/23.05.2015).

4.7. O menţiune particulară merită şi asocierea sufixului la unele verbe de mişcare (*verba moviendi*), mai puţin primitoare în ceea ce priveşte ataşarea afixului *-bil*: *alergabil*, *căţărabil*, *coborâbil*, *mergibil, mutabil*, *plimbabil*, *pornibil*, *suibil*, *umblabil*, *urcabil*: *…Zărneşti-Şercaia e* ***„mergibil”****, ca să zic aşa, dar nu nemaipomenit* (www.reno.ro/11.03.2015); *Se aleargă în Munţii Retezat, la lumina făcliilor, iar traseul este aproape în totalitate* ***alergabil*** (www.alerg.ro/16.05.2013); *Sunt curios cât de* ***umblabile*** *ar fi coclaurile astea* (alpinet.org/22.05.2015); *…mărul e un copac uşor* ***căţărabil****, portocalul nu ştiu…* (mielene.blogspot.com/14.05.2015).

4.8. Prin folosirea acestui tip de adjective, se imprimă frecvent o nuanţă afectivă ori una ironică, dar şi, uneori, neutră. Adesea, încărcătura stilistică este marcată prin folosirea ghilimelelor, ceea ce subliniază utilizarea expresivă a derivatelor : „*Modest,* ***iubibil****, adorabil,* ***giugiulibil****,* ***zmotocibil****,* ***pupăcibil****,* ***îmbrăţişabil****,* ***chinuibil****, soţul meu e cel inabordabil*” (ask.fm/SeicaruAndreas/20.10.2015); *În tot acest timp, ne-au arătat ce înseamnă să fii* ***„iubibil”*** *şi* ***„îndrăgostibil”****, la care aş adăuga şi* ***„glumibil”*** (blog.magicphoto.ro); *Puse una peste alta, a fost* ***„vieţuibil”*** *la Athina, adică nu rău* (www.amfostacolo.ro/11.05.2015).

4.9. Un alt aspect care merită consemnat îl reprezintă influenţa împrumuturilor anglo-americane, preluate ca atare ori calchiate, la care se adaugă constituirea de baze derivative englezeşti, ceea ce, anterior, n-a fost consemnat. Această din urmă tendinţă ne apare ca firească având în vedere că şi în alte situaţii avem derivate pornind de la cuvinte împrumutate din limba engleză (adaptate sau nu): *Poate există şi alte posibilităţi de tuning, dar detalii îţi pot da alţi colegi de forum: PS – HDI-urile sunt* ***softabile*** (www.clubcitroen.ro/11.12.2012); *Logitech a lansat un mouse* ***tunabil*** *pentru pasionaţii de gaming* (www.curierulnational.ro/15.04.2015); *Steam e cel mai mare serviciu pentru jocuri* ***downloadabile*** *şi oferă marfă pentru orice buzunar* (gamextv.

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

gsp.ro/11.05.2015); *Android e mai **customizabil**, mai „bibilibil", merge mai bine* (fandroid.ro/19.09.2010).

4.10. În plan semantic, putem constata, faţă de perioadele anterioare, o mutaţie destul de importantă la nivelul conţinutului, căci nu e vorba exclusiv de exprimarea ideii de posibilitate. Aceasta este într-adevăr identificabilă în situaţia în care adjectivul se asociază direct substantivului determinat sau trimite la acesta (*carte **citibilă*** 'care poate fi citită'), însă, în momentul în care adjectivul în chestiune e folosit alături de verbul *a fi* sau de unele sinonime ale sale care exprimă devenirea, la prezentul indicativului ori al conjunctivului sau timpuri ale trecutului (*este **neînlocuibil*** 'este de neînlocuit', *a fost **vieţuibil*** 's-a putut vieţui, am vieţuit'), adjectivul poate dobândi un înţeles rezultativ, care nu mai situează obligatoriu adjectivul sub semnul ipoteticului, ci-l plasează sub semnul certitudinii: *…iar premierul şi apoi preşedintele Recep Tayyip Erdogan devenise prea puţin **frecventabil*** (*Dilema veche*, nr. 610, 2015, p. 5).

4.11. În perspectiva unei echivalări lexico-gramaticale, considerăm că, în limba română, în anumite situaţii se pot face raportări la supin, mod care are multiple semnificaţii. Această afirmaţie nu este fără temei, din moment ce, în urmă cu patru veacuri, Corbea (2001: 331, 551) tălmăcea numeroase derivate latineşti în *-bil* prin forme de supin (*nubilis*, -e: *de măritat*; *utibilis*, *-e*: *de trăit*, *cu care poate trăi*).

4.12. În ceea ce priveşte egalitatea funcţională a acestora, sintagmele din limba actuală confirmă presupoziţia avansată. În sprijinul ipotezei noastre, vin şi exemplele oferite de către Pană Dindelegan, în GALR (2008: 517), şi de către Dragomirescu (2013: 17), teză la care ne raliem.

4.12.1. Gabriela Pană Dindelegan (2008: 517) susţine că, în limba română, avem de-a face cu un subtipar în care supinul are caracteristici puternic adjectivale, acestea putându-se proba prin: „(a) posibilitatea apariţiei şi în alte contexte tipic adjectivale, ca, de exemplu, în poziţia de predicativ suplimentar (*Viaţa lui o găsesc **de nesuportat***); (b) posibilitatea apariţiei în contexte de gradare, indiferent de poziţia sintactică: *Sărăcia este mai **de nesuportat** decât altădată*, *Personajul devine din ce în ce mai **de neînţeles***, *Temniţa cea mai **de temut** e aceea în care te simţi bine* (N. Iorga, *Cugetări*); (c) sinonimia (şi, implicit, posibilitatea de substituţie) cu adjective derivate cu sufixul modal *-bil* (*Viaţa este **de nesuportat** = este **insuportabilă***; *Situaţia este **de netolerat** = este **intolerabilă***; *Hoţiile sunt **de nedescris** = sunt **indescriptibile***)".

4.12.2. Exemplul oferit de Dragomirescu (2013:17), *căldură **de nesuportat** = căldură **insuportabilă*** [s.n.], întăreşte supoziţiile noastre anterioare: *Cumva acum e mai uşor **de urcat*** ['urcabil'] *pe bicicletă decât era înainte. ... Postavaru e **urcabil*** ['de urcat'] *dacă e uscat…* (www.ciclism.ro/10.05.2015).

4.13. În perspectivă sociolingvistică, rămâne să vedem care sunt categoriile sociale care folosesc aceste derivate şi ce vârstă au acestea. Credem că, în general, este vorba despre persoane care au până în 40 de ani, cu cel puţin

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

studii medii, aspect explicabil prin prezenţa acestui sufix, care presupune, în general, o asimilare şi o cunoaştere a semnificaţiei sale.

4.14. Derivatele în *-bil* pot fi împărţite în mai multe categorii, fiecare dintre acestea având rolul său. De pildă, derivatele „tehnice" sunt împrumutate ori calchiate, în mare măsură, însă avem şi situaţii în care sunt create pe teren românesc şi au rolul de a reda cât mai bine anumite semnificaţii. Multe dintre derivatele în *-bil* au rolul de a suplini anumite lipsuri din limbă, prin folosirea lor făcându-se apel şi la principiul economiei lingvistice.

Faptele expuse până în prezent confirmă că „productivitatea lui *-bil* este evidentă pentru orice vorbitor de limbă română care foloseşte zi de zi adjective cu această terminaţie, dintre care multe formaţii de moment, apărute din nevoile imediate ale exprimării" (Iliescu 1959: 97).

4.15. Din punct de vedere statistic, numărul derivatelor în *-bil* este cu mult mai mare decât în inventarul realizat în urmă cu 50 de ani de către Maria Iliescu, pe baza *Dicţionarului invers* (Graur 1957).

La o căutare pe site-ul www.toatecuvintele.ro, constatăm că numărul derivatelor în *-bil* este aproape dublu (1058) faţă de cel anterior constatat, ceea ce dovedeşte că se poate discuta despre o creştere semnificativă. Cu siguranţă că, dacă ar fi fost înregistrate şi derivatele familiare în *-bil*, numărul acestora ar fi fost mult mai important.

5. Concluzii

Considerăm că faptele de limbă descrise de noi mai sus nu se află toate sub semnul unei efemerităţi, aşa cum se întâmplă în alte situaţii, căci apariţia, stabilitatea şi viabilitatea lor se datorează nevoii utilizatorilor de a reda cu ajutorul derivatelor în chestiune anumite semnificaţii. Astfel, recurgerea la acest sufix se poate explica şi prin faptul că este mai „economic", evitându-se întrebuinţarea parafrazelor ori a unor sintagme, care pot îngreuna discursul. Analiza punctuală a exemplelor excerptate a permis, fără îndoială, observarea unor tendinţe care ilustrează faptul că, spre deosebire de alte limbi, româna rămâne, în esenţa ei, o limbă derivativă prin excelenţă.

SURSE ŞI SITOGRAFIE

Corbea, Teodor, 2001, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, ed. Alin-Mihai Gherman, Cluj-Napoca, Editura Clusium.

Dilema veche, 2015, nr. 610.

www.toatecuvintele.ro

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Avram, Mioara, 1983, „Formarea cuvintelor şi cultivarea limbii", în „Limbă şi literatură", IV, p. 495–505.

Dragomirescu, Adina, 2013, *Particularităţi sintactice ale limbii române în context romanic. Supinul*, Bucureşti, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române.

Gheorghe, Iulia, 2010, „The suffix *-bil* in Romanian", în „Studii şi cercetări de lexicologie", III, 1–2, p. 257–268.

Goicu, Viorica, 2002, *Derivarea cu sufixe neologice în româna contemporană*, Timişoara, Editura Augusta.

Graur, Al. 1954, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Graur, Al. (ed.), 1957, *Dicţionar invers*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Graur, Al., 1970, *Scrieri de ieri şi de azi*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Iliescu, Maria, 1959, „Sufixul adjectival *-bil* în limba română", în Graur, Al., Jacques Byck (ed.), *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 85–99.

Iordan, Iorgu, 1939, „Sufixe româneşti de origine recentă (neologisme)", în „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»", VI, p. 1–59.

Iordan, Iorgu, 1943, *Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"*, Iaşi, Institutul de Arte Grafice Alexandru A. Ţerek, Mîrzescu.

Moroianu, Cristian, 2009, „Etapele evoluţiei vocabularului literar românesc în epoca modernă", în Zafiu, Rodica, Blanca Croitor, Ana-Maria Mihail (ed.), *Studii de gramatică. Omagiu Doamnei Profesoare Valeria Guţu-Romalo*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 175–184.

Moroianu, Cristian, 2011, „Derivatele româneşti recente între lingvistică şi extralingvistică", în Kahl, Thede, Larisa Schippel (Hg.), *Kilometer Null. Politische Transformation und gesellschaftliche Entwicklungen in Rumänien Seit 1989*, Berlin, Frank & Timme GmbH, p. 339–356.

Pană Dindelegan, Gabriela, 2008, „Supinul", în Guţu-Romalo, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I (*Cuvântul*), tiraj nou, revizuit, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 509–524.

Pascu, G., 1916, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române.

Rădulescu-Sala, Marina, 2015, „Sufixul *-ABIL* (*-abile*, *abilu*; *-abel*), *-IBIL* (*-ibile*, *ibilu* ; *-ibel*), *-UBIL*", în Rădulescu-Sala, Marina (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al IV-lea *(Sufixele. Derivarea nominală şi advderbială*, partea 1), Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 3–15.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, 2001, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influenţe, creativitate*, Bucureşti, Editura ALL.

Szatmary, Melitta, 2007, „Sufixul *-bil* în româna actuală. Câteva aspecte", în „Philologica Banatica", I, p. 141–150.

Trifan, Elena, 2010, *Formarea cuvintelor în publicistica actuală. Derivarea (perioada 1990–2001*), Cluj-Napoca, Editura Digital Data.

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)

Zafiu, Rodica, 1998, „Poate fi posibil”, în „România literară”, XXXI, nr. 37 (15–22 septembrie), p. 11.

Adrian CHIRCU
Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

BDD-V4256 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-22 06:02:53 UTC)